

УДК 811.161.2'4+821.161.2-252
DOI: 10.18372/2520-6818.40.14258

ТОМЕНКО Олеся

ОСОБЛИВОСТІ МОВИ ДРАМАТИЧНОГО ТЕКСТУ. КОМПЕТЕНТНЕ ПРОЧИТАННЯ ТА СТВОРЕННЯ СЦЕНІЧНОГО ОБРАЗУ СТУДЕНТОМ-ХУДОЖНИКОМ ТЕАТРУ

У даній статті розглядається питання формування художнього образу засобами драматургії, який, в свою чергу, формує образ сценічний. Досліджується їхній взаємозв'язок та взаємовплив. Актуальність даного дослідження полягає в тому, що таке дослідження проводиться вперше на матеріалі мови п'єс-казок для дітей і спрямоване на компетентне прочитання та осмислення драматичного тексту студентами-художниками театру, з'ясування ними особливостей мови драматургії, і, як наслідок, відповідним створенням сценічного образу дійових осіб, декорацій, костюмів і т.п.

Ключові слова: мова драматичного тексту; образ дійової особи; п'єса-казка для дітей; студент-художник театру; українська мова за професійним спрямуванням.

Вступ. Для формування мовної компетентності студента-художника театру у курсі «Українська мова за професійним спрямуванням» вкрай важливим є вміння працювати з драматичним текстом, виокремити ті мовні засоби, які допоможуть створити цілісний образ дійової особи.

Аналіз досліджень та публікацій. Дослідження вперше проводиться на матеріалі 11 п'єс-казок відомого українського письменника Миколи Томенка. Письменником написано 14 п'єс для дітей, 11 з них увійшли до книги «В очікуванні зоряного дива», яка вперше вийшла друком 2018 року. На сьогодні єдиним дослідженням, в якому стисло проаналізовані п'єси-казки М. Томенка, є передмова до зазначеного видання заслуженого діяча мистецтв України Василя Неволова (Неволов, 2018) та передне слово до цього ж видання Олесі Томенко (Томенко, 2018). Проте мовний аспект як засіб створення образу студентом-художником театру досліджується вперше.

Постановка проблеми. Насамперед варто зауважити, що драматичний текст належить до двох царин — і до літератури, і до царини сценічної творчості. Робота над драматичним текстом — дуже копітка, в ній має бути виважене кожне слово, кожна, репліка, ремарка, кожен персонаж саме через свої висловлювання карбується в образ. Сам драматичний жанр передбачає певні рамки, і цим він відрізняється від художнього тексту: тут відсутні розлогі описи, описи зовнішності чи психологічного настрою героїв. Все передається ключовими словами («тихо», «злякано», «грубо», «весело», «сміливо» тощо). Саме вони

створять образ, який прочитується як режисером, так і художником театру. Адже саме художник театру (сценограф), читаючи драматичний текст, в перспективі вимальовує той образ персонажа, який буде представлений глядачеві вже на сцені: у відповідних костюмах, відповідних локаціях, декораціях. Це все художник має виявити в тексті і перенести його на сценічний образ. Адже без такого уважного прочитання та осмислення тексту, без розуміння, без художньої уяви як автора, так і художника, неможливо здійснити постановку п'єси. Ми говоримо в даному випадку про класичну п'єсу та класичну постановку, адже п'єси Миколи Томенка для дітей написані саме в класичному ключі.

Художник-сценограф, слідом за автором має уявити і відтворити дію п'єси, але вже зовсім іншими, театральними засобами.

П'єси Миколи Томенка можна поділити на два види: це віршовані п'єси-казки для дітей та прозові п'єси. А також можна запропонувати ще одну класифікацію: п'єси, де персонажами виступають звірі, та п'єси, в яких дійовими особами є люди.

І для художника театру тут постає подвійне завдання: як зобразити людей і як зобразити на сцені звірів. П'єси письменник писав для театру ляльок, хоча деякі з них можуть бути поставлені і в театрах юного глядача або інших театрах для дітей.

Як зазначають сучасні драматурги: «П'єси для дітей — це вищий пілотаж» (Марченко, 2018).

Проаналізувавши тексти Миколи Томенка, ми робимо абсолютно обґрунтований

висновок, що унікальність цих п'єс полягає в тому, що автор настільки професійно володіє словом, психологією дитячої душі, що створені ним образи практично вже є готовим для художника театру.

Микола Томенко при написанні своїх п'єс дотримувався основного принципу — аби їхня мова була зрозумілою і доступною для найменших читачів та глядачів. Він наголошував, що у дитячих п'єсах необхідно вживати просту, зрозумілу, повсякденну сучасну мову. По можливості уникати запозичень з інших мов, не забувати про аудиторію, для якої ми пишемо (Неволов, 2018, с. 7).

Адже образ вибудовується автором через дію, вчинки, поведінку, думки, репліки. І персонаж п'єси постає то скнарою, до добродієм, то чесним і справедливим, то лиходієм (наприклад, п'єси «Жук Скарабей і Скрипка», «Орел-Срібнокрилець»). Дитина слідує за героєм п'єси і психологічно налаштована не перемогу добра, це карбує і її характер і модель поведінки в подальшому. Тому кожне слово повинно бути виважене, і Микола Томенко, як ніхто інший, майстерно досягає поставленої цілі.

Варто зазначити, що поетичний талент Миколи Томенка яскраво проявився у віршованих п'єсах-казках, які взагалі є рідкістю у сучасній українській драматургії. Можна стверджувати, що у віршованих п'єсах ще яскравіше вибудовується образ, він стає колоритнішим, вишуканішим, герої п'єси наче підносяться над буденністю, є, сказати б, більш інтелігентними. Незалежно від того чи це маленькі діти із п'єси «Ангел Білий і Володар темряви», чи персоніфіковані тварини у п'єсі «Дзвін». Тому і від сценографа вимагається особливе вміння прочитати такий текст і відповідно зобразити та одягнути персонажів. Вони апріорі вже мають бути більш витончені. До того ж у п'єсах багато пісень, створених поетом, що урізноманітнює сценічний хід п'єси.

І таке вміння для студента-сценографа прочитати текст і створити відповідний образ потребує особливих навичок, практики і розуміння реалій, тексту, кожного слова, епохи, менталітету і способу мислення героїв та тра-

дицій, в яких вони проживають своє сценічне життя.

Сучасні технології та глобалізаційні процеси дуже швидко стирають грані традицій та розмивають свідомість. Втрачається зв'язок поколінь, а звідси і переривається тяглість традиції. Це зокрема стосується і тексту п'єси «Дзвін», де основним лейтмотивом є милосердя, а дія відбувається в одному українському селі у дуже жорстокого Господаря. Власне тут формується дитяча психологія у категоріях добра, милосердя, дружби, яким протиставлена жорстокість і черствість. І поетична мова п'єси-казки дуже тонко творить психологічний образ кожного героя.

Дехто із сучасного молодого покоління не може відповісти на елементарне шкільне питання: «Які традиції у вашій родині?». А епоха Шевченкової Катерини взагалі дуже далека від них. І тому у студента-художника, який творить образ, виникає правомірне питання: «чому ж батьки вигнали Катерину з дому?». Проекції такої моделі поведінки в сучасному світі вони не знаходять.

Висновки. На основі викладеного матеріалу, можемо дійти висновку про важливість роботи студента-художника театру із словом, текстом, із розумінням та сприйняттям драматичного тексту, в іншому разі сценічні образи героїв будуть фальшивими, надуманими і неприродними.

На думку Миколи Томенка, яку він озвучував у професійних бесідах із Василем Неволовим, драматургія має залишати слід у серцях тих, хто занурився у неї, вгледівши там себе. Події драми захоплять вас, — казав письменник, — увіп'ються у ваш мозок, у вас немає жодного шансу опиратися, вливати, щось змінювати. Драма була пережита і передана. Тепер — ви її володарі. Ви будете жити з нею. Її історичне значення буде змінюватися відповідно до того, як змінюватиметеся ви, але сама драма залишиться з вами з усією своєю драматичністю (Неволов, 2018, с. 7–8).

Такі дослідження в подальшому можуть розглядатися на матеріалі творів інших авторів і сприяти глибшому розкриттю мовних особливостей різних текстів.

Список використаної літератури

Марченко, Н. (2018). *Новітня драматургія для дітей*. Взято з <http://www.chl.kiev.ua/key/Books/ShowBook/559>

Неволов, В. (2018). *Передмова*. В М. Томенко, *В очікуванні зоряного дива*. Київ: Фенікс.

Томенко, О. (2018). *Казковий світ дитинства*. В М. Томенко, *В очікуванні зоряного дива*. Київ: Фенікс.

О.ТОМЕНКО

ОСОБЕННОСТИ ЯЗЫКА ДРАМАТИЧЕСКОГО ТЕКСТА. КОМПЕТЕНТНОЕ ПРОЧТЕНИЕ И СОЗДАНИЕ СЦЕНИЧЕСКОГО ОБРАЗА СТУДЕНТОМ-ХУДОЖНИКОМ ТЕАТРА

В данной статье рассматривается вопрос формирования художественного образа средствами драматургии, который, в свою очередь, формирует образ сценический. Исследуется их взаимосвязь и взаимовлияние. Такое исследование проводится впервые на материале языка пьес-сказок для детей и направлено на компетентное прочтение и осмысление драматического текста студентами-художниками театра, выяснения ими особенностей языка драматургии, и, как следствие, соответствующих созданием сценического образа действующих лиц, декораций, костюмов и т.п.

Ключевые слова: язык драматического текста; образ действующего лица; пьеса-сказка для детей; студент-художник театра, украинский язык за профессиональным направлением.

О.ТОМЕНКО

FEATURES OF DRAMA TEXT LANGUAGE. COMPETENT READING AND STAGE IMAGE STUDENT BY THE STUDENT-ARTIST

This article deals with creating an artistic image by dramaturgy means that consequently creates a stage image, and studies their relationship and interaction. The relevance of the research is that for the first time the language of children's play-tales is studied, and that the aim is competent reading and comprehension of the dramatic text by the theatrical designer-students to help them realize the peculiarities of the language of dramaturgy, and, therefore, create properly a stage image of actors, scenery, costumes, etc.

Key words: dramatic text language; character; play-fairy tale for children; theatrical designer student; Ukrainian as professional language.

О.ТОМЕНКО

FEATURES OF DRAMA TEXT LANGUAGE. COMPETENT READING AND STAGE IMAGE STUDENT BY THE STUDENT-ARTIST

11 plays — fairy tales of the famous Ukrainian writer Mykola Tomenko are studied for the first time. The writer has written 14 plays for children, with 11 of them included into the book «Anticipating Star Wonder», which was first published in 2018. Language aspect as means for creating an image by the theatrical designer-student is studied for the first time.

First of all, we would like to point out that the dramatic text belongs to two realms — both literature and

stage creativity. Working on a dramatic text is very painstaking, every word, cue, stage direction, every character, through their statements, is engraved into the image. The dramatic genre itself has a certain framework, and in this way it differs from the literary text: there are no long descriptions, descriptions of the appearance or psychological mood of the characters. Everything is presented by keywords («quiet», «frightened», «rough», «fun», «brave», etc.). They create an image that is read by both the theatrical director and the designer. It is the theatrical designer (set designer), who when reading a dramatic text, outlines in the future the image of the character that will be presented to the audience on stage: in appropriate costumes, appropriate locations, scenery.

The theatrical designer, following the author, should imagine and recreate the play action, characters, though with completely different — theatrical — means.

Having analyzed the texts of Mykola Tomenko, we make a completely reasonable conclusion about the uniqueness of these plays, since the author is such a master of the word, the psychology of the child's soul, that images created by him are almost ready for the theatrical designer. The language of his plays is simple and clear to every child.

The reason for this is that the image is built up by the author through action, deeds, behavior, thoughts, cues. And the character of the play is stingy or virtuous or honest and fair or a villain (for example, the plays: «The Scarab and The Violin», «The Silver-Winged Eagle»). The child follows the character of the play and is psychologically tuned to the victory of good that engraves her/his nature and a behaviour model in the future. Therefore, every word here must be well thought through, and Mykola Tomenko, like no other, masterfully achieves the goal.

It can be stated that in the plays in verse the image is built up more vividly, it becomes more colorful, more refined, the characters of the play seem to rise above routine life, and are more intelligent. Whether they are small children from the play «The White Angel and the Lord of Darkness», or personalized animals in the play «The Bell».

Such a skill of the theatrical designer student to read a text and to create a proper image requires specific qualifications, practice, and understanding of realities, text, every word, epoch, mentality, and mode of character thinking, and traditions they would live their stage life through. Otherwise the stage images of characters would be false, artificial, and unnatural.

Стаття надійшла до редакції 17.11.2019